

KARAY TÜRKÇESİNDEKİ -MA BOLAL- TASVİRİ YETERLİLİK YAPISI ÜZERİNE

Gülsüm KIRBAŞ*

ÖZ

Kuzeybatı Kıpçak grubunda yer alan Karay (Karaim) Türkçesi bazı hususlarda kendi grubundaki lehçelerden farklılık göstermektedir. Bu farklılıklardan birisi de -ma bolal- şeklinde oluşturulan tasvirî yeterlilik yapısıdır. Aslında tasvirî fiillerde zarf-fiil eki ve yardımcı fiil kullanılırken Karay Türkçesindeki tasvirî yeterlilik yapısında asıl fiile eklenen bir isim-fiil, bol- yardımcı fiilinden sonra zarf-fiil eki ve yeterlilik anlamı katan al- yardımcı fiili bulunmaktadır. Diğer Türk lehçelerinde bulunmayan bu yapı Karay (Karaim) Türkçesine yabancı olan bir kişinin cümleyi anlamlandırmasını zorlaştırabilir. Bu makalede Karay Türkçesindeki tasvirî fiiller ele alınmış, daha sonra tarihî lehçelerdeki tasvirî fiil yapıları ve bu yapıda hangi yardımcı fiillerin kullanıldığından kısaca bahsedilmiştir. Karmaşık fiille tasvirî fiilin ayırımına değinilmiştir. Kuzeybatı Kıpçak grubu Türk lehçelerindeki yeterlilik yapısına değinildikten sonra Karay Türkçesindeki -ma bolal- (< -ma bol-a al-) yapısı ele alınmış, tarihî ve çağdaş Türk lehçelerindeki yeterlilik yapılarıyla karşılaştırılmıştır. Bu yapı morfolojik açıdan diğer Türk lehçelerindeki yapılardan farklılık göstermekte, standartların dışında bir tasvirî fiil yapısı olması nedeniyle önem arz etmektedir. Çalışmanın amacı bugüne kadar yapılan çalışmalarda söz edilmeyen bu tasvirî yeterlilik yapısına dikkat çekmek, Karay Türkçesi ile yapılacak diğer çalışmalara katkı sağlamak ve literatürdeki boşluğu doldurmaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeterlilik yapıları, -ma bolal- yeterlilik yapısı, tasvirî fiiller, Karay Türkçesi

ON THE DESCRIPTIVE-MODAL CONSTRUCTION -MA BOLAL- IN KARAIM TURKIC

ABSTRACT

Karaim Turkic, belonging to the Northwest Kipchak group, differs from other dialects within its group in several respects. One of these differences is the descriptive-modal construction formed as -ma bolal-. While aspectual verbs generally use an converb suffix and an auxiliary verb, the descriptive ability structure in Karaim Turkic a verbal noun formed with -mA, combined with bol- as an auxiliary verb bol-, then an converb suffix, and finally the auxiliary verb al- which adds the meaning of ability. This structure, not found in other Turkic dialects, can obscure the interpretation of sentences for readers unfamiliar with Karaim Turkic to understand the sentence. This article examines aspectual verbs in Karaim Turkic, then briefly discusses descriptive verb structures in historical dialects and the auxiliary verbs used in these structures. The distinction between complex verbs and aspectual verbs is also addressed. After discussing the ability structure in the Northwest Kipchak group of Turkic dialects, the -ma bolal- (< -ma bol-a al-) structure in Karaim Turkic is examined and compared with the ability structures in historical and modern Turkic dialects. This structure differs morphologically from those in other Turkic dialects and is significant because it is a descriptive verb structure outside the standard norms. The aim of this study is to draw attention to this descriptive ability structure, which has not been mentioned in previous studies, to contribute to other studies on Karaim Turkic, and to fill a gap in the literature.

Keywords: Verbs of ability, verb of structure -ma bolal-, aspectual verbs, Karaim Turkic

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 10.06.2025

Yayına Kabul Tarihi: 23.12.2025

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KONYA, ORCID ID: 0000-0002-1683-5948, E-posta: gulsumkirbas@selcuk.edu.tr.

0. Giriş

Türkçede fiiller yapıları bakımından basit, türemiş, birleşik fiiller olmak üzere üç gruba ayrılır. Birleşik fiiller *isim+ yardımcı fiilden* oluşan birleşik fiil, *asıl fiil+ zarf-fiil eki+ yardımcı fiilden* oluşan tasvir fiilleri, *isim+ fiilden* oluşan anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ve *asıl fiil+ sıfat-fiil + ol-, bulun- yardımcı fiilinden* oluşan *karmaşık fiiller* şeklinde başlıklar altında ele alınır¹.

Tekin, birleşik fiilleri “Bir ad veya sıfat ile *bol-, kıl-, kış-* yardımcı eylemlerden oluşan birleşik eylemler” ve “Bir eylem zarfı ile onu izleyen bir tasvir eyleminden oluşan birleşik eylemler” şeklinde ikiye ayırır. “Eylem zarfı+ tasvir eylemi”nin genellikle ünlülü bir eylem ile onu izleyen *bar-, ber-, id-, elt-, kal-, käl-, kör-, u-, yorı-* eyleminden oluştuğunu ifade eder (2016, s. 94, 95).

Eraslan, tasvirî yardımcı fiillerin *beraber bulunduğu zarf-fiil hâlindeki asıl fiillerle birleşik fiil oluşturan fiiller olduğunu* söyler (2012, s. 443).

Hacıeminoğlu *Karahanlı Türkçesi Grameri*'nde birleşik fiillerle ilgili “İster iki tarafı da fiil olsun, ister bir tarafı isim, bir tarafı fiil olsun, her birleşik fiil, bir tek kavramı karşılar.” açıklamasını yapar, tasvirî fiilleri “Fiil+ Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller” başlığı altında ele alır (2008, s. 176, 181). *Harezmi Türkçesi ve Grameri*'nde ise “İki Fiilden Teşekkül Eden Birleşik Fiiller” başlığı altında iktidarî fiilleri olumlu ve olumsuz olarak iki gruba ayırır, bunun dışında tezlik, süreklilik, yaklaşma ifade eden birleşik fiilleri de verir (Hacıeminoğlu, 1997, s. 181-183).

Bütün bu çalışmalarda tasvirî fiillerin tezlik, yaklaşma, süreklilik, yeterlilik gibi anlamlar barındırdığına değinilir. Tasvirî fiille karmaşık fiilin birbirinden ayrıldığı nokta tasvirî fiillerde asıl fiilin zarf-fiil eki alması, karmaşık fiillerde ise sıfat-fiil eki almasıdır. Diğer bir farklılık karmaşık fiillerde *ol-*, bazen de *bulun-* fiilinin kullanılması, tasvirî fiillerde ise daha fazla yardımcı fiilin bulunmasıdır. Ayrıca karmaşık fiillerde tasvirî fiillerde olduğu gibi anlam çeşitliliği bulunmamaktadır.

Birleşik fiillerin bir kolu olan tasvirî fiil yapılarında tarihî Türk lehçelerinde kullanılan yardımcı fiiller aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	Süreklilik	Yeterlilik	Tezlik	Yaklaşma
Orhun Türkçesi (Tekin, 2016, s. 95-96)	<i>bar-, tur-, kal-, käl-, kör-, yorı-</i>	<i>u-</i>	<i>bér-, id-, élt-</i>	-----
Eski Uygur Türkçesi (Eraslan, 2012, s. 443-448)	<i>bar-, kal-, kel-, yorı-, tut-, yat-</i>	<i>al-, bil-</i>	<i>bér-, kel-</i>	-----
Karahanlı Türkçesi (Hacıeminoğlu, 2008, s.181)	<i>bar-, kel-, kör-, tur-</i>	<i>bil-</i>	<i>bir-</i>	<i>yaz-</i>
Harezmi Türkçesi (Hacıeminoğlu, 1997, s. 182-183)	<i>tur-, kal-</i>	<i>bil-, u-</i>	<i>bir-, kil-, kop-, koy-, kör-</i>	<i>yaz-</i>

¹ Türkiye Türkçesindeki birleşik fiiller hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ergin, 1977; Korkmaz, 2014; Vural vd., 2015; Özkan vd., 2013.

Kıpçak Türkçesi (Argunşah, 2011, s. 295)	<i>tur-, kal-</i>	<i>bil-</i>	<i>bér-</i>	<i>bar-, yaz-</i>
Çağatay Türkçesi (Eckmann'dan aktaran Karaağaç, 2009, s. 114-116; Aşcı, 2012, s. 88-89; Ercilasun, 2015, s. 428)	<i>tur-, kal-, yür-</i>	<i>al- bil-</i>	<i>kil-</i>	<i>yaz-</i>
Eski Anadolu Türkçesi (Köktekin, 2011, s. 135-136; Şahin, 2015, s. 70)	<i>gel-, gör-, dur-, bul-, ko-, yoru-</i>	<i>bil-, u-</i>	<i>vir-</i>	-----

Tablo 1: Tarihi Türk Lehçelerinde Tasvirî Fiiller

Çağdaş Türk lehçelerinden kuzeybatı Kıpçak grubundaki Karay Türkçesinde tasvirî süreklilik yapısında *kal-* ve *dur-*, tezlik yapısında *ver-*, *ber-*, *bér-*; yaklaşma yapısında *yaz-* yardımcı fiili kullanılır². Gülsevin (2016a, s. 102; 2016b, s. 284-285) yaklaşma fiilini *-(y)A ez-* olarak verir ve bunun Eski Türkçe *yaz-* “yoldan şaşmak, günah işlemek” fiilinden gelmiş olduğu görüşünü bildirir.

“*Gücü yetme, muktedir olma, bir işi yapabilecek kabiliyette olma*” anlamlarındaki *yeterlilik* kelimesi bir gramer terimi olarak kaynaklara girmiştir. Tarihî ve çağdaş Türk lehçelerinde yeterlilik yapısında *al-*, *bil-*, *u-* yardımcı fiilleri kullanılmıştır.

Aşağıdaki tabloda kuzeybatı Kıpçak grubundaki yeterlilik yapıları birer örnek cümleyle verilmiştir:

Başkurt Türkçesi	<i>-a, -ä, -y</i> zarf-fiil eki + <i>al-, bıl-</i> yfk (Yazıcı Ersoy, 2012, s. 792)	<i>Bik bïyık ikan şul, min unda mïnä almaymın</i> “Çok yüksekmış bu, ben çıkamıyorum.” (Yazıcı Ersoy, 2012, s. 802).
Karaçay-Malkar Türkçesi	<i>-a, -e, -y, -(l)p</i> zarf-fiil eki + <i>al-</i> yfk (Tavkul, 2012, s. 915)	<i>Qıçırığın eşitdiralmayın cerden</i> “Haykırmasını duyuramayıp yerden.” (Tavkul, 2012, s. 933, 934).
Kazak Türkçesi	<i>-a, -e, -y, -(l)p</i> zarf-fiil eki + <i>al-</i> yfk (Doğan ve Koç, 2013, s. 235)	<i>Biz bolısımız başka yurttıñ bolınsınday eldi bağa almaytın</i> ... “Biz, idaremizin, halkımızı başka halkın idaresi kadar bakamadığı ...” (Tamir, 2012, s. 476, 477).
Kumuk Türkçesi	<i>-a, -e, -y, -(l)p</i> zarf-fiil eki + <i>bol-</i> yfk (Pekacar, 2011, s. 78)	<i>Sen meni dağı görüp bolmasan</i> “Sen beni tekrar görmezsin.” (Uyanık, 2020, s. 50, 51).

² Karay Türkçesindeki tasvirî fiiller hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Musayev, 1964.

Karakalpak Türkçesi	<i>-a, -e, -y, -(I)p</i> zarf-fiil eki + <i>al-</i> yfk (Uygur, 2012, s. 593)	<i>... özlerin heş kimge tanıta almaydı " ... kendilerini hiç kimseye tanıtamamışlar." (Uygur, 2012, s. 616, 617).</i>
Kırgız Türkçesi	<i>-A, -O, -y</i> zarf-fiil eki + <i>al-</i> yfk (Kasapoğlu Çengel, 2012, s. 525)	<i>Arkar tura albay başın cerge çaçkılap catti "Geyik kalkamayarak başını yere vuruyordu." (Kasapoğlu Çengel, 2012, s. 538, 539).</i>
Nogay Türkçesi	<i>-A, -y, -(I)p</i> zarf-fiil eki + <i>al-, bol-, bil-</i> yfk (Ergönenç Akbaba, 2012, s. 660)	<i>... biz onı başka milletlerdiñ madaniyatınnan suvırıp alıp öz aldına karalmaymız " ... biz onu başka milletlerin medeniyetinden alıp tek başına inceleyemiyoruz." (Ergönenç Akbaba, 2012, s. 666, 667).</i>
Tatar Türkçesi	<i>-A, -y, -Ip</i> zarf-fiil eki + <i>al-, bul-</i> yfk (Öner, 2012, s. 722)	<i>Küpten süngen uçak tötënerën këmner ëzlep taba alalar "Çoktan sönmüş ocak dumanlarını kimler arayıp bulabilir?" (Öner, 2012, s. 722)</i>
Kırım Tatar Türkçesi	<i>-(y), -p</i> zarf-fiil eki + <i>al-, ol-</i> yfk (Yüksel, 2012, s. 859)	<i>Men bu yazını bitirip olamadım "Ben bu yazıyı bitiremedim." (Yüksel, 2012, s. 859)</i>

Tablo 2: Kuzeybatı Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde Tasvirî Yeterlilik Yapısı

Karay Türkçesinde yeterlilik yapılarında *al-, bil-* ve olumsuzunda *u-, bol-, al³* yardımcı fiilleri kullanılır. Ancak diğer lehçelerde olmayan ve Karay Türkçesinde daha önce tespit edilmeyen *-ma bolal-* şeklinde bir yeterlilik yapısı daha bulunmaktadır. Bu çalışmada da bu yeterlilik yapısından bahsedilecektir.

1. Amaç ve Kapsam

Bu makalenin amacı Karay Türkçesindeki devrik cümle yapısından dolayı gözden kaçmış olan ve gramer kitaplarında yer almayan *-ma bolal-* tasvirî yeterlilik yapısına dikkat çekmek, bundan sonraki yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktır.

2. Metot

Çalışmada öncelikle Karay Türkçesindeki tasvirî fiiller verilmiştir. Diğer tüm çağdaş Türk lehçelerinde olduğu gibi, kökeni Eski Türkçeye dayanan Karay Türkçesindeki *-ma bolal-* yapısını ele almak için tarihî lehçelerdeki ve Karay Türkçesinin de dâhil olduğu kuzeybatı Kıpçak grubu Türk lehçelerindeki tasvirî yeterlilik yapılarından kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra Ka-

³ *Al-* yardımcı fiili yeterlilik çekiminin hem olumlu hem olumsuz çekiminde kullanılmaktadır.

ray Türkçesindeki *-ma bolal-* tasvirî yeterlilik yapısına değinilmiş, Karay metinlerinden cümleler ve Türkiye Türkçesine aktarımları verilerek hangi morfemlerden oluştuğu, neden bu şekilde bir yapının ortaya çıktığı izah edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada toplam 14 kaynaktan örneklere yer verilmiştir. *-ma bolal-* yapısıyla ilgili örnekler için 8 eserden yararlanılmıştır ve bu çalışmalar 1931-2000 yılları arasında basılmış olan nazım veya nesir türünde çalışmalardır: *Dostu Karaynın* (DK: ty), *Karay Awazı* (KA: Mardkowicz (ed.), 1931-1938), *Łuwachtar* (L: Mardkowicz, 1932), *Iştirhan Maşallar* (IM: Krylov, 1938), *Szełomit* (Sz: Mardkowicz, 1938), *Onarmach* (O: 1939), *Karaimı Maldos* (KM: Firkovičius, 1993), *Çıpçihley Uçma Trohka "Lietuva Karaylarının Yırları"* (LKY: Kıvrakdal, 2000). Ayrıca yukarıdaki kaynakların yanı sıra Karay Türkçesi üzerine 1974-2021 yılları arasında yapılmış altı (6) çalışmadan daha Karay Türkçesindeki diğer yeterlilik yapılarıyla ilgili örnekler verilmiştir: *Słownik Karaimsko-Rosyjsko-Polski* (SKRP: Baskakow, Szapszał, Zajączkowski, 1974), *Kırım Kayıpların Atalar Sozı* (KKAS: Polkanov, 1995), *Tozlu Zaman Perdesinde Kırım Karayları* (KKA: Altınkaynak, 2006), *Kırım Karaycasının Katık Mecuması* (KKKM: Çulha, 2015), *Seyfü'l-Mülûk ile Bediü'l-Cemâl Hikâyesi (Kırım Karay Rivayeti)* (KKR: Çulha, 2017), *Eliyahu Ben Yosef Kılıcı'nın Mecuması* (EYKM: Aqтай, 2021). Bu çalışmalarda Karay Türkçesinin 3 ağızından (Trakay, Haliç, Kırım) sözcükler de yer almaktadır.

Çalışma hazırlanırken *bolal-* şeklinde kalıplaşmış olarak bulunan sözcükle *-ma bolal-* yapısında yer alan *bolal-* fiilinin kullanımında farklılıklar olduğuna dikkat çekilmek istenmiş, bu nedenle öncelikle *bolal-* fiilinden bahsedilmiştir. Farklı dönemlerde yazılmış, Karay Türkçesinin farklı ağızlarını barındıran eserlerden örnekler verilerek tespit edilen yapının kullanım sıklığı göz önüne serilmek istenmiştir. Tespit edilen örnekler *olumlu* ve *olumsuz* şeklinde iki ana başlık altında ayrılmıştır. Her iki başlık da "Düzenli Örnekler", "Kurallı Yapıda, Yapının Arasına Başka Sözcüklerin de Girdiği Birleşik Fiiller", "Devrik Yapıdaki Birleşik Fiiller", "İsim + (Yardımcı) Fiilden Oluşan Birleşik Fiil + *-ma bolal-* Birleşmeleri", "Devrik Yapıda, Yapının Arasına Başka Sözcüklerin de Girdiği Birleşik Fiiller" olmak üzere beş alt başlık hâlinindedir. Yapının olumsuz kullanımında "Olumsuzluğun Olumsuzluk Edatıyla Yapıldığı Örnekler" başlığı da vardır ve burada olumsuzluk anlamı katan *-ma-* fiilden fiil yapım eki yerine *yoht* "yok" ve *tiwil* "değil" olumsuzluk edatlarının kullanıldığı görülmektedir.

Çalışmada *-ma bolal-* yapısının kullanıldığı 48 cümleye yer verilmiştir. Bunlardan 28'i olumlu, 20'si olumsuz yapıda cümlelerdir. Bu cümlelerin en çok geçtiği cümleler yapıyı oluşturan unsurların devrik olarak kullanıldığı örneklerdir (*bk.* 4.1.3, 4.1.4, 4.1.5, 4.2.3, 4.2.4, 4.2.5, 4.2.6.). Bu başlık altında 26 olumlu [*bk.* 4.1.3 (15), 4.1.4. (7), 4.1.5. (4)], 15 olumsuz [*bk.* 4.2.3. (7), 4.2.4. (3), 4.2.5. (3), 4.2.6. (2)] 41 cümle yer almaktadır. Kurallı yapıdaki örneklerin sayısı ise 7'dir [*bk.* 4.1.1. (1), 4.1.2. (1), 4.2.1. (2), 4.2.2. (3)]. *-ma bolal-* yapısının en çok geçtiği eser *Karay Awazı* (29 örnek) dergisidir⁴. İkinci sırada *Onarmach* (6) ve *Karaimı Maldos* (6) gelmektedir. En az sayıda örneklerin bulunduğu eserler ise *Dostu Karaynın* (2), *Iştirhan Maşallar* (2), *Szełomit* (1), *Çıpçihley Uçma Trohka "Lietuva Karaylarının Yırları"* (1), *Łuwachtar* (1)'dir. *-ma bolal-* yapısı, Karay Türkçesinin Kırım ağızı dışındaki iki ağızında (Trakay ve Haliç) görülmektedir.

Sonuç bölümünde bu yapıyla ilgili tespitlerden bahsedilmektedir.

⁴ Eserin hacmi de örneklerin fazla olmasının sebepleri arasındadır.

3. İnceleme

Karay Türkçesinde Yeterlilik Yapısı

• Karay Türkçesinde tasvirî yeterlilik yapılarında *al-*, *bil-* yardımcı fiilleri kullanılır. Karay Türkçesindeki yeterlilik yapıları “Asıl fiil + -A / -Xp zarf-fiil eki + *al-* yfk” veya “Asıl fiil + -A / -Xp zarf-fiil eki + *bil-* yfk” şeklindedir.

• Karay Türkçesindeki tasvirî yeterlilik yapısını *-(y)A al-* şeklinde gösteren Gülsevin, Karay Türkçesinde *bil-* fiilinin değil *al-* fiilinin kullanıldığını ifade etmiştir (2016a, s. 102). Ancak Karay metinlerindeki örnekler bakıldığında hem *al-* hem de *bil-* yardımcı fiilinin aynı sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Dünya, yiyebilene sarı yağdır (KKKM, 2015, s. 59) “Dünya, **iyebilene** sarı yağdır.” (*ye-y-e bil-*)

... *adam oğlanı ile peri kızı bir yerde zend-kane **olabilir** mi* (KKR, 2017, s. 58) “... insanoğlu ile peri kızı bir yerde yaşamını **sürdürebilir** mi?” (*ol-a bil-*)

... **alabilsem** sağ dizime ... (KKKM, 2015, s. 135) “... sağ dizime **alabilsem**” (*al-a bil-*)

*Ki bolhanımızda murdar yerlerde da yırar, neçik **saklayalır**bız uşarha köre, ki bar atlamlarımız birçlahanlar aşamaları bıla yatların aley neçik ayttı aziz yazışta da bu keldi bizge da kayyam etti ...* (KM, 1938, s. 52) “Murdar ve uzak yerlerde bulunduğumuzda yabancıların yemekleriyle kirlenmiş bütün adımlarımızı kutsal kitapta söylenen ve bize kadar ulaşan âdetleri nasıl **koruyabiliriz**?” (*sakla-y-a al-*)

• Musayev, Karay Türkçesinde yeterlilik fiilinin *-a* zarf-fiil eki ve *al-* yardımcı fiilinin birleşmesiyle oluştuğunu, olumsuzunda *al-* yardımcı fiiline *-ma-* fiilden fiil yapım eki getirildiğini söyler ve Karay Türkçesinde yeterlik görünüşünde fiil örneğine dayanarak “-e bilmek, muktedir olmak” manasında *bolal-* (< *bol-a al-*) şeklinde yeni bir fiilin doğduğundan bahseder (Gültekin, 2002, s. 213).

• Öztürk, Karay Türkçesinde tasvirî yeterlilik yapısının *-a* zarf-fiil eki ve *al-* yardımcı fiiliyle oluşturulduğunu, olumsuz çekiminde *-mA-* fiilden fiil yapım eki kullanıldığını belirtir. Ayrıca SKRP’de bir örnekte yeterlilik görünüşünde “ihtimal dâhilinde olmak, olabilmek” manasında *bolal-* (*bol-a al-*) şeklinde bir yapının olduğundan bahseder ve bu yapının *-(y)a-l- <-(y)-a-l-* şeklinde olduğunu düşündüğünü söyleyerek *bol-al-* (*th*) / *bol-ay-al-* (*k*) örneğini verir (2015, s. 746).

• Musayev ve Öztürk’ün bahsettiği *bolal-* fiilinin kullanımına *Bolusunuz, kim bolalad* (KA, 1932, s. 5/NS) “Kim yardım **edebiliyorsa** etsin.” (***bol-a al-a-d***) cümlesini örnek olarak verebiliriz.

• Birkaç örnekte *-l ol-*, *-lp ol-*, *lp bol-* + *-mA-* / *-mAs* (Asıl fiil + *zfe* + *bol-/ ol-* yfk + *-mA-* ffye / *-mAs* olumsuz geniş zaman eki) yapısı tasvirî yeterlilik olumsuz yapısı olarak görülmektedir:

*Ne ara **barıp bolmassın**, ne artkarı kaytmassın* (KKAS, 1995, s. 59) “Ne oraya **gidebilirsin** ne de geri dönebilirsin.” (*bar-ıp bol-mas-sın*)

*Ne arpa **barı bolmazsın**, ne artkarı kaytmazsın* (KKA, 2006, s. 117) “Ne arpa boyu yol **gidebilirsin** ne de geri dönebilirsin.” (*bar-ı bol-maz-sın*)

*İstedigin **etip olmasın**, olacağını iste* (KKAS, 1995, s. 56) “İstedğini **yapamıyorsan** olacak bir şey iste.” (*et-ıp ol-ma-sa-n*)

• Gülsevin (2016a, s. 102) Köktürkçedeki *u-* yardımcı fiilinin Karay Türkçesinde olmadığını söylese de Karay Türkçesinde, diğer Türk lehçelerinde olduğu gibi yeterlilik olumsuzluk yapısında Eski Türkçe *u-* “muktedir olmak, gücü yetmek” yardımcı fiili kullanılır. Bu *u-* yardımcı fiiline *-mA-* fiilden fiil yapım eki veya *-mAs* olumsuz geniş zaman eki eklenerek yeterlilik olumsuz çekimi yapılır. Karay Türkçesindeki tasvirî yeterlilik olumsuz yapısı “Asıl fiil + *-A zarf-fiil eki + u- yfk + -ma- / -mAs*” şeklindedir. Çekim sırasında *-A* zarf-fiil eki ile *u-* yardımcı fiilinin üst üste gelmesiyle ünlü kaynaşması olur ve *u-* fiili kelimedede açıkça görülmez.

Kim öz yazuhın yaşırssa, alay biliniz kim ol Tenri yoluna aylanamas (O, 1939, s. 3) “Biliniz ki kim kendi günahını gizlerse Tanrı yoluna **yönelemez.**” (*aylan-a u-mas*)

... **alamadım** şu almayı (KKKM, 2015, s. 196) “... alamadım şu elmayı” (*al-a u-ma-dı-m*)

Gidem yar eglenem belki gelemem (EYKM, 2021, s. 329) “Gideyim yâr eğleneyim, belki gelemem.” (*gel-e u-ma-m*)

Başa çıkamayır ... (KKKM, 2015, s. 95) “Başa çıkamaz ...” (*çık-a u-ma-y-ır*)

... **hasretine dayanamayıp** ... (KKR, 2017, s. 42) “... hasretine dayanamayıp ...” (*dayan-a u-ma-y-ıp*)

... **alamadım haberini** (EYKM, 2021, s. 206) “... haberini alamadım.” (*al-a u-ma-dı-m*)

• Karay Türkçesinde tasvirî yeterlilik olumsuzunda *al-* yardımcı fiili de kullanılır. Yardımcı fiilin üstüne *-mA-* fiilden fiil yapım eki veya *-mAs* olumsuz geniş zaman eki eklenerek olumsuz çekimi yapılır. Bu durumda Karay Türkçesindeki tasvirî yeterlilik olumsuz yapısı “Asıl fiil + *-A zarf-fiil eki + al- yfk + -ma- ffye*” veya “Asıl fiil + *-A zarf-fiil eki + al- yfk + -mAs olumsuz geniş zaman eki*” şeklindedir. *u-* yardımcı fiilinde olduğu gibi bu çekimde de *-A* zarf-fiil ekinin ünlüsü ile *al-* yardımcı fiilinin ünlüsü kaynaşarak tek ünlüde birleşir. Eğer asıl fiil ince ünlülüysen *al-* fiilinin ilerleyici benzeşmeyle *el-* şeklinde ince ünlülü olduğu görülmektedir. Bu benzeşme, her örnekte karşımıza çıkmaz.

Birni bolalmaym, yoht halım (Sz, 1938, s. 17) “Hiçbirini yapamıyorum, hâlîm yok.” (*bol-a al-ma-y-m*)

... **devasız derde düşdim kurtulalmam** (KKKM, 2015, s. 145) “... devasız derde düştüm kurtulamam.” (*kurtul-a al-ma-m*)

İlha kerelmeyd ormanı / Ol kurutad ahatsı (Sz, 1938, s. 14) “Bozkır, ormanı göremiyor / O, ağacı kurutuyor.” (*ker-e al-ma-y-d*)

... **geldiğin duyalmadım** (KKKM, 2015, s. 117) “... geldiğini duyamadım.” (*duy-a al-ma-dı-m*)

Rahel-tete oltururedi uturu Dewora-tetege, kaysın kerelmesedi (L, 1932, s. 13) “Rahel-tete göremeyen Dewora-tete'ye karşı oturuyordu.” (*ker-e al-mas e-di*)

Soyum sopum ilen görüşalmadım (EYKM, 2021, s. 306) “Soyum sopumla görüşemedim.” (*gör-ü-ş-e al-ma-dı-m*)

Anlayalmassın neni küsenedir (LKY, 2000, s. 109) “Canını neyin sıkıtiğini anlayamazsın.” (*anla-y-a al-mas-sın*)

... **tanyalmadılar tuvduhları fordan** ... (IM, 1938, s. 5) “... kardeşleri hemen tanyamadılar.” (*tanı-y-a al-ma-dı-lar*)

4. Karay Türkçesinde *-ma bolal-* Tasvirî Yeterlilik Yapısı

Karay Türkçesinde *-ma bolal-* şeklinde bir yapı vardır ve “*Asıl fiil + -mA isim-fiil eki + bolal-* (*bol- yfk + -a zarf-fiil eki + al- yardımcı fiil kökü*)” şeklindeki bu yapı tasvirî yeterlilik yapısıdır. Ancak bugüne kadar yapılan çalışmalarda bu yapıdan bahsedilmemiştir. Karay Türkçesinin de dâhil olduğu kuzeybatı grubu Türk lehçelerinde de böyle bir yeterlilik yapısı yoktur. Bu yapının sadece Karay Türkçesinde yer almasının nedeni Museviliği benimseyen Karayların Türkçeye göre devrik cümle kuran diğer milletlerle daha çok iletişim kurmalarından kaynaklanıyor olabilir.

Karay Türkçesini aynı gruptaki diğer lehçelerden ayıran en önemli özellik Karay Türkçesindeki birleşik isim ve birleşik fiillerde, tamlamalarda, ikilemelerde de görülen devrik yapıdır. *-ma bolal-* yapısının en çok görüldüğü örneklerin de devrik yapıdaki örneklerden oluşması bu farklı yapının neden Karay Türkçesinde kullanıldığını kanıtlar niteliktedir.

Karay Türkçesinde tamlamalarda, birleşik fiillerde de görülen devrik yapı *-ma bolal-* yapısının tespit edilmesini zorlaştıran etkenlerdendir. Cümleler devrik olduğu için gözden kaçan bu yapının yeterlilik yapısı olduğu bağlama bakıldığında anlaşılmaktadır.

-ma bolal- yeterlilik yapısı karmaşık fiillerle bağlantılı olmalıdır. Türkiye Türkçesindeki karmaşık fiil yapısına benzer (*ol-*, *bol-*) bir yapı varken zamanla kaynaşma sonucu tek fiil gibi algılanmış, *al-* yardımcı fiilinin anlamından dolayı yeterlilik yapısı olarak kullanılmaya başlanmış olabilir.

Çalışmamızda bu yapının olumlu ve olumsuz kullanımını ayrı başlıklar altında verilmiştir.

4.1. *-ma bolal-* Yeterlilik Olumlu Yapısı

Karay Türkçesindeki yeterlilik yapısı “*Asıl fiil + -mA isim-fiil eki + bolal-* (*bol- yfk + -a zfe + al- yfk*) + *kıp eki*” şeklindedir.

4.1.1. Düzenli Örnekler: Bu başlık altındaki cümlelerde yapı kurallıdır ve araya başka kelimeler girmemesinden dolayı yapının fark edilmesi biraz daha kolaydır.

Ol sif isne awur kolu tirliknin yazdı kanıba bu sanlı dzımatnın ez sawahatsız yarhusun, kay-sın antsak rahmeti Biyiktehi'nin sirtme bolalad (KA, 1932, s. 4/14) “Hayatın ağır elinin o sayfaya az sayıdaki bu topluluğun kanı ile yazdığı merhametsiz yargıyı ancak Yukarıdaki'nin rahmeti **silebilir.**” [*sirt-* (*asıl fiil*) + *-me* (*ife*) + *bol-* (*yfk*) + *-a* (*zfe*) + *al-* (*yfk*)]

4.1.2. Kurallı Yapıda, Yapının Arasına Başka Sözcüklerin de Girdiği Birleşik Fiiller: Birleşik fiil yapısının devrik olmadığı durumlarda birleşik fiilin unsurları arasında kelimeler girmesi yapının tespit edilmesini zorlaştıran etkenlerdendir.

Oynama bu sawut isne bolalad har oynawtsu fortepian isne (KA, 1932, s. 4/26) “Bu aleti piyano çalan her çalgıcı **çalabilir.**” [*oyna-* (*asıl fiil*) + *-ma* (*ife*) + *bol-* (*yfk*) + *-a* (*zfe*) + *al-* (*yfk*)]

4.1.3. Devrik Yapıdaki Birleşik Fiiller: Bu başlık altındaki örneklerde birleşik fiili oluşturan unsurların sadece yerleri değişmiştir.

Ne isanas, barı bolalad bolma, ayttı kart katın (L, 1932, s. 14) “Ne(ye) inanıyorsan hepsi **olabilir**, dedi yaşlı kadın.” [*bol-* (*asıl fiil*) + *-ma* (*ife*) + *bol-* (*yfk*) + *-a* (*zfe*) + *al-* (*yfk*)] cümlesinde yeterlilik anlamı baskın olmakla birlikte ihtimal anlamı da sezilmektedir.

Ki erkiyde Senin men e Küçlü Tenri da **bolaluvçu alıştırma** har bolhan nerseni (KM, 1938, s. 115) "Ey güçlü ve her şeyi **değiştirebilmeye** gücü yeten Tanrı." [alıştır- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Kim **bolalad** yiwrenme, yahsı kılar yiwrense. Tek sanama bunu bortsuba har Karay'nın haligi zamanda awurdu (KA, 1932, s. 4/22) "Kim **öğrenebilirse** iyi yapar fakat bunu her Karay'ın görevi saymak şu anda zor." [yiwren- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Kim **bolalad** minme bu tavya (O, 1939, s. 14) "Kim bu dağa **çıkabilir**?" [min- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Katraktır temirden bu resim da az ne **bolalad** yulunma anın erki tibinden (KA, 1932, s. 4/22) "Bu hüküm demirden daha katı ve onun etkisinden az kişi **kurtulabilir**." [yulun- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Sahısı biynin S. Rudkowski'nın ornatma Lutska'da nendiy sanın Karayların, kaysıları tabudladlar yarlılıkta tsekleri artın Leh-biyliknin, tiwildi alay yirak tirlikten, netsik **bolalad** kerinme burunhu fordan (KA, 1931, s. 1/16) "S. Rudkowski Bey'in düşüncesi Lutsk'taki Karayların sayısı, hangilerinin yaşamdan çok da uzak olmayan Leh Beyliği'nin sınırları için yok-sulluk içinde **görünebildiği**, ilk kez nasıl ortaya çıktıkları (gibi meselelere) yer vermektir." [kerin- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Karaylar **bolaldılar** yayılma köp erterak bu ildan (DK, ty, s. 13) "Karaylar bu yıldan çok önce **yayılabilirler**." [yayıl- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

... biz ançah **bolalabiz** aytma (O, 1939, s. 24) "... ancak biz **söyleyebiliriz** ..." [ayt- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Wale unutmamız, ki bu is kılındı ertedehe tarafta, kayda har nerse anlanad tirsinli da barı **bolalad** yoralanma bulay da alay (KA, 1931, s. 1/23) "Ancak bu işin her şeyin şeklinin anlaşıldığı ve öyle ya da böyle **yorumlanabildiği** diğer tarafta da yapıldığını unutmayın." [yoralan- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Ne bunda **bolalad** kılma adam (KA, 1937, s. 11/19) "Burada insan ne **yapabilir**?" [kıl- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Kek tutmaymen konahıma anın katı sezlerin, anlaydohats aruw kawanasın. Kerti **bolalad** tsantsma, wale kirletmeyd adamnı (KA, 1937, s. 11/20) "Misafirime, onun niyetinin temizliği anlayarak, katı sözlerinden ötürü kin tutmuyorum. Gerçek **batabilir** ancak insanı kirletmez." [tsants- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)] cümlesinde de az da olsa ihtimal anlamı hissedilmektedir.

Bunu **bolalad** kılma antsak ara, antsak ulus (KA, 1937, s. 11/28a) "Bunu ancak insan ancak ulus **yapabilir**." [kıl- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Bitin dünyada bard bir ulus, kaysı **bolalad** eltme ez yawrunu isne bu awur adetni da ihilmaydı (KA, 1935, s. 8/11) "Bütün dünyada, kendi kolları üstünde bu ağır geleneği **taşıyabilen** ve düşürmeyen bir ulus var." [elt- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Wale ne yatad kolunda adamnın, ne **bolalad** tapma teren us, ne **bolalad** kılma kerti siwerlik da ulla klek, barın anı uzunluhunda bu on awur yılların kinden kinge kıldı da kılada Hahan Seraja Szapszal (KA, 1938, s. 12/1) "Fakat insanın elinden ne gelir, derin aklı ne **bulabilir**, gerçek sevgiyi ve büyük dileği ne **yapabilir**? Haham Seraja Szapszal bu on zor yıl içinde bunların tamamını günbegün yaptı ve yapmaya devam ediyor." [tap- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk), kıl- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Neçik **bolalır**min erklenme dünyaba, kaysıları eksik kalırlar miyden (O, 1939, s. 9) “Beyinden yoksun insanlarla nasıl **baş edebilirim?**” [erklen- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

4.1.4. İsim + (Yardımcı) Fiilden Oluşan Birleşik Fiil + -ma bolal- Birleşmeleri: Bu tarz örneklerde *isim + fiil* veya *yardımcı fiilden oluşan birleşik fiil* ve *-ma bolal-* yeterlilik yapısı bir aradadır.

Da bolhun zınharlanuvçu ohuma Tora'nı hammaşa, ki **bolalheysin kayyam etme** anı (KM, 1938, s. 90) “Tora'yı her zaman okuma konusunda kendini zorla ki onu **devam ettirebil.**” [**kayyam + et-** (isim+yfk: bf) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Ne **bolaldı tasetme** bu yaş künlü yırcı (O, 1939, s. 23) “Bu genç şarkıcı neyi **yok edebildi?**” [taset- (isim+yfk: bf) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Biliwidi ki utsmaklı Awraham Firkowicz (“Adzı Baba”) bitin ez uzun kinli da kep zahmetli tirligin kaytardı izlemegine barın ne **bolalad kuyma yarık** batadohan tunuklukta utsurları isne ulusumuznun (KA, 1932, s. 5/18) “Rahmetli Awraham Firkowicz'in (“Adzı Baba”) uzun ve çok zorlu yaşamını ulusumuzun üstüne çöken kara olaylara **ışık tutabilecek** her türlü şeyi aramaya yönelttiği bilinir.” [**yarık + kuy-** (isim+yfk: bf) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Bir sezin senin, e Tenri, korkuntslu / **Bolalad tasetme** barımızın birden (KA, 1931, s. 2/27) “Ey Tanrı! Senin bir korkunç sözün / Hepimizi birden **mahvedebilir**” (taset- (isim+yfk: bf) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Bardı-mo anda andi nerse, ki **bolalır**sın **kayyam etme** anı (KM, 1939, s. 90) “Ona onu **devam ettirebileceğin** bir şey var mı?” [**kayyam + et-** (isim+yfk: bf) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Alındım bu awur da ullu iske bir niyetbe: kergizme karındaslarım-Karaylarha da yat-ta dunyaha netse hal da kerk dzırımlayd tuwhan sezimizde, inamlatma inanmawtsularını ki bu unutkan da taslahan tilni yeted tiwil antsak toydurmahına biznin alayik, “yiwdehi” kereklerimiznin, tek ki ol **bolalad başlık berme** kerti Karay literaturaha (KA, 1932, s. 3/24) “Karay kardeşlerime ve yabancılara ana dilimizin ne kadar güçlü ve güzel olduğunu göstermek, unuttuğu ve bıraktığı bu dilin yalnızca bizim günlük ev ihtiyaçlarımızı karşılamaya yeteceğine değil de Karay edebiyatını gerçekten **başlatabileceğine** inanmayanları inandırmak niyetiyle bu zor ve büyük işe giriştim.” [**başlık + ber-** (isim+yfk: bf) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Üvretkin maya aziz klegiyni kılma. Ki **bolalheymın** enayatları alınına **şirinlik tapma** (KM, 1938, s. 111) “Bana kutsal isteğini yerine getirmeyi öğret ki inayetlerinde **hoşluk bulabile-**yim.” [**şirinlik + tap-** (isim+yfk: bf) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

4.1.5. Devrik Yapıda, Yapının Arasına Başka Sözcüklerin de Girdiği Birleşik Fiiller: Birleşik fiili oluşturan unsurların yerlerinin değiştiği ve bu yapıdaki sözcüklerin arasına başka sözcüklerin girdiği örnekler de görülmektedir.

Ne tezed kitsi ulusumuznu kelesi zamanlarda kim **bolalad anı bilme?** (KA, 1931, s. 2/12) “Gelecekte küçük ulusumuzu neyin beklediğini kim **bilebilir?**” [bil- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Kim **bolalad** alinha **bilme** kelesi utsurlarını (KA, 1932, s. 4/11) “Gelecekteki olayları kim önceden **bilebilir?**” [bil- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Ol **bolalad** zamanlarba ber**me** bu yemese ol uhumaknı kerkli uhuwtsularha dzımat arasın-dan (KA, 1932, s. 4/24) "O, zaman zaman bu okuma işini, topluluktaki güzel okuyan kişilere **verebilir.**" [ber- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

Kertimo bu, hem antsak kerined / Kim **bolalad** anı bil**me** (KA, 1937, s. 11/16) "Gerçek mi bu? Görünüyor fakat / Kim **bilebilir?**" [bil- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk)]

4.2. -ma bolal- Yeterlilik Olumsuz Yapısı

Karay Türkçesindeki bu yeterlilik yapısının olumsuzunda -mA- fiilden fiil yapım eki veya -mAs olumsuz geniş zaman eki kullanılmıştır. Yeterlilik olumsuz yapısı "Asıl fiil + -mA isim-fiil eki + bolal- (bol- yfk + -a zfe + al- yfk) + -ma- ffye / -mAs olumsuz geniş zaman eki" şeklindedir. Örneklerde bazen -mA- fiilden fiil yapım ekinin ünlüsünün daraldığı (/A/> /I/) görülmektedir. İki örnekte ise *yoht* "yok" ve *tiwil* "değil" edatları olumsuzluk anlamı için kullanılmaktadır.

4.2.1. Düzenli Örnekler: Kurallı yapıdaki ve araya başka kelimelerin girmediği cümlelerde yapının fark edilmesi biraz daha kolaydır.

Kışın yeşillen**me** da yaşar**ma bolalmıyımın** bunda ... (IM, 1938, s. 22) "Kışın yeşeremiyorum ve gençleşemiyorum burada ..." [yeşillen- (asıl fiil) + -me (ife) + da ("ve" bağlacı) + yaşar- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Elimindenson atasının uwulları uzak zaman kuruttlar basın, netsik ilisleme ol tewelerni klehi kere elgennin, da nemedede tap**ma bolalmadlar** (KA, 1931, s. 1/29) "Babasının ölümünden sonra uzun zaman, develeri rahmetlinin isteğine göre nasıl paylaşacakları konusunda kafa yordular ve hiçbir şey **bulamadılar.**" [tap- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

4.2.2. Kurallı Yapıda, Yapının Arasına Başka Sözcüklerin de Girdiği Birleşik Fiiller: Birleşik fiil yapısının devrik olmadığı durumlarda birleşik fiilin unsurları arasına sözcük veya sözcüklerin girmesi yapının tespit edilmesini zorlaştıran etkenlerdendir.

Tergedler da tinttler alar bu isni bar yanlardan, izdedler bunda da anda, tek tap**ma** kada hada tayantsık klegine Han'nın **bolalmadlar** (KA, 1932, s. 5/5) "Araştırdılar ve aradılar bu işi her tarafta, burada ve orada aradılar ancak Bey'in isteğini destekleyecek kanun **bulamadılar.**" [tap- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Kats**ma** yirakrak **bolalmadlar**, bartsayartın andıred dusman (KA, 1932, s. 3/8) "Daha uzağa **kaçamadılar**, her yerde düşman bekliyordu." [kats- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Kart etmeklik yollar sindler da yanhi etmeklik yolnu tap**ma** negintse ne **bolalmadlar** ... (KA, 1936, s. 9/15) "Ekmek parası kazanmak için yeni bir yol **bulamadıkları** süre içinde, eskisi gibi para kazanma yollarına zorla girdiler." [tap- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

4.2.3. Devrik Yapıdaki Birleşik Fiiller: Birleşik fiili oluşturan unsurların sadece yerlerinin değiştiği örnekler de vardır.

Uçtu yüzüne köklernin, ne için köklerde men **bolalmım çomma** (IM, 1938, s. 29) "Gökyüzüne uçtu, neden ben köklerde **yüzemiyorum** ..." [çom- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Yalbaramın Saya da **bolalmıyımın** kıyaslama alarnı da esimde tutma alarnı yetme da bilme yoralarn (KM, 1938, s. 30) "Yalvarıyorum sana ancak onları aklımda tutamıyorum ve kıyaslayamıyorum, anlamını bilmiyorum ve anlamına **ulaşamıyorum.**" [kıyasla- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Bunun için biznin Kale dzımatı turhuzdu anda karawçu bir uruwlu Karay'ını kayısı ki saklahey kenesanı da kunluhun ki ekinçılar **bolalma**heyler weranlame anı (DK, s. 14) "Bunun için bizim Kale topluluğu kenesayı korusun ve ona zarar **veremesinler** diye bir Karay bekçiyi orada beklettiler." [weranla- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Yahsımo yemese yaman / **Bolalmay**biz bilme (Sz, 1938, s. 14) "İyi mi veya kötü mü / **Bilemiyoruz**" [bil- (asıl fiil) + -me (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Barın **bolal**madlar unutma (KA, 1933, s. 6/16) "Hiçbir şeyi **unutamadılar**." [unut- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Wale olzamanlı Karaylar **bolal**madlar anlama anın sahisların da kınhır kezbe kereredler ol yanlılıklarını, kaysılarba E. Kazas yumus etiliredi isinde iwretmeknin (KA, 1933, s. 6/18) "Ancak o zamandaki Karaylar onun düşüncelerini **anlayamadılar** ve E. Kazas'ın öğretim işinde kullandığı o yeniliklere iyi gözle bakmadılar." [anla- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Bolalmadım bahma körkler / Men bu kışha tirligimde (O, 1939, s. 23) "Ben bu kısa hayatımda / Güzelce **bakamadım**." [bah- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

4.2.4. İsim + (Yardımcı) Fiilden Oluşan Birleşik Fiil + -ma bolal- Birleşmeleri: Bu örneklerde *isim + fiil* veya *yardımcı fiilden oluşan birleşik fiil* ve *-ma bolal-* yeterlilik yapısı bir aradadır.

Yalbaramın Saya da **bolalmı**yımın kıyaslama alarnı da **esimde tutma** alarnı yetme da bilme yoraların (KM, 1938, s. 30) "Yalvarıyorum sana ancak onları **aklımda tutamıyorum** ve kıyaslayamıyorum, anlamını bilmiyorum ve anlamına ulaşamıyorum." [*esimde + tut-* (isim+fk: bf) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Tek **bolal**madım **tınç olurma** (LKY, 2000, s. 153) "Ancak rahat oturamadım." [*tınç + oltur-* (isim+fk: bf) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Alay ezi kaldıkta karındaslar **bolal**madlar **alma ez ilisin** (KA, 1931, s. 1/29) "Böyle olunca geri kalan kardeşler paylarını **alamıyorlardı**." [*ilis + al-* (isim+fk: bf) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

4.2.5. Devrik Yapıda, Yapının Arasına Başka Sözcüklerin de Girdiği Birleşik Fiiller: Birleşik fiili oluşturan unsurların yerlerinin değiştiği ve bu yapıdaki sözcüklerin arasına başka sözcük veya sözcüklerin girdiği örnekler de görülmektedir.

Sibbasından yiraklıknın da awurluknun yolnun, **bolal**madlar alar kep forlar barma Aziz Yer'ge (KA, 1931, s. 1/3) "Yolun uzunluğu ve ağırlığından dolayı çok kez Aziz Yer'e **gidemediler**." [bar- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Da bu basladı kışma Karaylarını da talama alarnın yerlerin, anlıkkadeyin kıstaydohats alarnı ki **bolal**madlar artık tutunma ez ornunda da basladlar katsma andan kim Halits'ke, kim Lutska'ha (KA, 1932, s. 5/13) "Bu, Karayları sıkmaya, onlar artık kendi yerinde fazla **tutunamamaya** ve oradan kimi Haliç'e kimi Lutsk'a kaçmaya başladığı zamana kadar onlara baskı yaparak onların yerlerini yağmalamaya başladılar." [tutun- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

Bolalmaysen eki is fordan kılma (KA, 1935, s. 8/20) "İki işi bir arada **yapamazsın**." [kıl- (asıl fiil) + -ma (ife) + bol- (yfk) + -a (zfe) + al- (yfk) + -ma- (ffye)]

4.2.6. Olumsuzluğun Olumsuzluk Edatıyla Yapıldığı Örnekler: Olumsuzluğun *yoht* “yok(tur)” ve *tiwil* “değil” edatlarıyla yapıldığı örnekler de vardır. Bu örneklerden birinde olumsuzluk edatından önce *-mah* isim-fiil eki kullanılmıştır.

Eger kurt miylerin kemired / Yoht bolalmah bunar bolusma (O, 1939, s. 7) “Eğer kurt beynini kemiriyorsa / Buna yardım edemem.” [*bolus-* (asıl fiil) + *-ma* (ife) + *bol-* (yfk) + *-a* (zfe) + *al-* (yfk) + *-mah* (ife) + *yoht* (olumsuzluk edatı)]

• Karay Türkçesinde *tiwil* “değil” edatı fiil çekimlerinde *-ma-* fiilden fiil yapım eki yerine de kullanılabilir. Bu örneklerde “kılmadı” yerine “kıldı *tiwil*” şeklinde bir yapı görülmektedir. Aşağıdaki örnek de bu durumu kanıtlar niteliktedir. “*ayır-* (fk) + *-ma* (ife) + *bol-* (yfk) + *-a* (zfe) + *al-* (yfk) + *-ma-* (ffye) + *-y* (sze) + *d(ır)* (pekiştirme eki)” yerine “*ayır-* (fk) + *-ma* (ife) + *bol-* (yfk) + *-a* (zfe) + *al-* (yfk) + *-a* (sze) + *d(ır)* (pekiştirme eki) + *tiwil* (olumsuzluk edatı)” yapısı kullanılmıştır.

Yazısları alarnın yayılhandlar bar yerlerde, bitin dünya ol yazıslarını uhuyd da tiwil har biri bolalad ayırma yaltaylıknı da aldawnı kertiden (KA, 1931, s. 2/5-6) “Kimse, onların her yere yayılan ve herkesin okuduğu yazıslarındaki aldatma ve yalanı gerçekten ayıramıyor.” [*ayır-* (asıl fiil) + *-ma* (ife) + *bol-* (yfk) + *-a* (zfe) + *al-* (yfk) + *-a* (sze) + *d(ır)* (pekiştirme eki) + *tiwil* (olumsuzluk edatı)]

5. Sonuç

Karay Türkçesinin söz varlığı, ses ve şekil bilgisi üzerine çalışmalar vardır. Karay Türkçesiyle yazılan metinlerin Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Ancak aynı metin farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde Türkiye Türkçesine aktarılmış, bazı yapılar ise gözden kaçmış ve bundan dolayı metinlerin grameri yapılırken bu hususlara değinilmemiştir. Bu yapıardan birisi *-ma bolal-* şeklindeki yeterlilik yapısıdır.

Karay Türkçesindeki tasvirî fiillerden bahsedilirken *bolal-* fiilinin yeterlilik bildiren bir fiil olduğundan bahsedilse de *-ma bolal-* yapısından bahsedilmemiştir. Bu çalışmada tarihî ve kuzeybatı grubu Türk lehçelerindeki tasvirî fiiller ele alınmış ve Karay Türkçesindeki *-ma bolal-* yapısının diğer lehçelerde kullanılmadığı görülmüştür.

Bu yeterlilik yapısından bugüne kadar Karay Türkçesiyle ilgili çalışmalarda bahsedilmesinin asıl nedeni Karay Türkçesinin kendine özgü özelliklerinden olan devrik cümle yapısından dolayı tespit edilememesi olmalıdır. Devrik cümle yapısının yanı sıra tamlamalar ve birleşik fiiller arasına başka sözcüklerin girmesi de diğer bir sebeptir. Bu yeterlilik yapısına Karay gramer kitaplarında değinilme de bağlamda bu yapının varlığı açıkça görülmektedir. *-ma bolal-* yapısının tespiti, Karaycanın tasvirî birleşik fiillerinin çeşitliliği bakımından önemlidir.

Olumsuzluk yapısında yapım ekleri yerine *yoht* “yok” ve *tiwil* “değil” kelimelerinin kullanıldığı örnekler (bk. 4.2.6.) de Karay Türkçesini diğer lehçelerden ayıran yapılardandır: *Yoht bolalmah bunar bolusma* (O, 1939, s. 7) “Buna yardım edemem.”, *Yazısları alarnın yayılhandlar bar yerlerde, bitin dünya ol yazıslarını uhuyd da tiwil har biri bolalad ayırma yaltaylıknı da aldawnı kertiden* (KA, 1931, s. 2/5-6) “Kimse, onların her yere yayılan ve herkesin okuduğu yazıslarındaki aldatma ve yalanı gerçekten ayıramıyor.” İlk cümlede *bolusma bolalmamah* “yardım edememek” şeklinde kullanılabilecek yapı *bolusma bolalmah yoht* şeklinde kullanılmış, böylece fiilden fiil yapım eki ile verilecek anlam olumsuzluk edatıyla verilmiştir. İkinci cümlede ise

ayırma bolalmayd “ayırıyor” şeklinde kullanılabilecek yapı *ayırma bolalad tiwil* “ayırabiliyor değil, ayırıyor” şeklinde kullanılmıştır.

Asıl fiil + -mA isim-fiil eki + bolal- (< *bol-a al-*) şeklindeki *-ma bolal-* yeterlilik yapısının Türkiye Türkçesinde karmaşık fiillere (ol-, bol-) benzer bir yapısı vardır. Ancak zamanla *bol-a al-* yapısı tek fiil gibi algılanmış olmalı ki bu yapı *al-* yardımcı fiilinin anlamından dolayı ağırlıklı olarak yeterlilik yapısı olarak kullanılmıştır. *Słownik Karaimsko-Rosyjsko-Polski*'de (1974, s. 128) *bolal-* kelimesinin “*yapabilmek, fırsatı olmak*” anlamıyla madde başı olarak kullanılması kalıplaşmış olduğunun delilidir.

Bolal- şeklinde madde başı olarak kullanılan kelimenin *-a zfe* ve *al-* yardımcı fiil kökünün ilk ünlüsünün kaynaşması sonucu zamanla kalıplaşmış, tek fiil gibi algılanmış olma ihtimali vardır. Bu kalıplaşma sonucu kelimenin bünyesindeki *-a zarf-fiil eki* ve *al-* yardımcı fiil kökünün kattığı yeterlilik anlamı unutulup *-ma bolal-* şeklinde, [iki ünlü üst üste gelmeyeceği için (*-ma bolal-*)] kaynaşmanın da olmayacağı] yeni bir yeterlilik yapısına ihtiyaç duyulmuş olabilir.

Karay Türkçesiyle ilgili gramerlerde de bahsi geçmeyen *-ma bolal-* yapısı tasvirî fiillerin her zaman *Asıl fiil + zarf-fiil eki + yardımcı fiil* kökü şeklinde zarf-fiil ekiyle kurulmayacağını, hem isim-fiil hem de zarf-fiil ekinin tasvir fiili yapısında bulunabileceğini (Asıl fiil + *-mA isim-fiil eki + bol- yfk + -a zarf-fiil eki + al- yfk*) göstermektedir. Yapı hem karmaşık fiil hem de tasvirî fiilin bazı unsurlarını taşıması nedeniyle de dikkat çekmektedir. Ancak baskın olan yapı bugüne kadar rastlanmayan kuruluşta bir tasvirî yeterlilik yapısıdır.

Karayların dilinde görülen *-ma bolal-* yapısının diğer Türk lehçelerinde bulunmama nedeni, Karayların Musevi olmaları ve Türkçeye göre devrik cümle kuran diğer milletlerle iletişiminin daha yakın olmasıdır. Musevi din metinleri ve iletişim hâlinde buldukları milletlerin genellikle Hint-Avrupa dil ailesine mensup olmaları, onların metinlerinin Türkçeye göre devrik kurulmasına neden olmuştur. *-ma bolal-* yapısının bu şekilde oluşmasının temel sebebi bu olmasıdır.

Karay Türkçesinde diğer Türk lehçelerinden farklı olarak sadece yüklem değil; birleşik fiil, tamlamalar, ikilemeler gibi birleşiklerde de devrik yapı görülmektedir. *Bolal-* fiilinin sözlüklerde geçmesine rağmen *-ma bolal-* yapısının bugüne kadar fark edilmemiş olmasının nedeni Karaycadaki devrik cümle yapısıdır. *-ma bolal-* yapısının en çok geçtiği örneklerin devrik yapıda olması bu tezi destekler niteliktedir. Bu devrik yapılarda birleşik fiilin unsurları arasına başka unsurların da girmesi yapının tespitini daha da zorlaştırmıştır.

Taranan eserlerde bu yapıyla kurulan 48 örnekten tamamı yeterlilik anlamı vermekte ancak iki örnekte yeterlilik anlamı yanında az da olsa ihtimal anlamı da sezilmektedir: *Ne isanas, barı bolalad bolma, ayttı kart katın* (L, 1932, s. 14) “Ne(ye) inanıyorsan hepsi olabilir, dedi yaşlı kadın.”, *Kek tutmaymen konahıma anın katı sezlerin, anlaydohats aruw kawanasın. Kerti bolalad tsantsma, wale kirletmeyd adamnı* (KA, 1937, s. 11/20) “Misafirime, onun niyetinin temizliği anlayarak, katı sözlerinden ötürü kin tutmuyorum. Gerçek batabilir ancak insanı kirletmez.”

-ma bolal- yapısı, bize, bir dilde her zaman şekil bilgisel farklılıkların olabileceğini, bilinen bir yapının zamanla farklı bir görevde ve anlamda kullanılabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Karayca gibi yok olma tehlikesi yaşayan bir dille ilgili yeni bir yapının tespiti ve inceleme ise önce Karaylar için sonra da bütün çağdaş Türk lehçeleri için değerlidir.

Kısaltmalar

bf	Birleşik fiil
bk.	Bakınız
Çev.	Çeviren
ed.	Editör
ffye	Fiilden fiil yapma eki
fk	Fiil kökü
ife	İsim-fiil eki
k	Karay Türkçesinin Kırım ağzı
NS	Numarasız sayfa
s.	Sayfa
şze	Şimdiki zaman eki
th	Karay Türkçesinin Trakay ve Haliç ağzı
ty	Tarih yok
vd.	Ve diğerleri
yfk	Yardımcı fiil kökü
zfe	Zarf-fiil eki

Eser Kısaltmaları

DK	<i>Dostu Karaynın (ty).</i>
EYKM	Aqtay, G. (2021). <i>Eliyahu Ben Yosef Kılıcı'nın Mecuması</i>
IM	Krylov, J. (1938). <i>Iştirhan Maşallar</i>
KA	Mardkowicz, A. (ed.). (1931-1938). <i>Karay Awazı</i>
KKA	Altınkaynak, E. (2006). <i>Tozlu Zaman Perdesinde Kırım Karayları</i>
KKAS	Polkanov, Y. A. (1995). <i>Kırımkarayların Atalar Sozu</i>
KKKM	ÇULHA, T. (2015). <i>KIRIM KARAYCASININ KATIK MECUMASI</i>
KKR	Çulha, T. (2017). <i>Seyfü'l-Mülûk İle Bediü'l-Cemâl Hikâyesi (Kırım Karay Rivayeti)</i>
KM	Firkovičius, M. (1993). <i>Karaimų Maldos</i>
L	Mardkowicz, A. (1932). <i>Luwachlar</i>
LKY	Kıvrakdal, İ. (2000). <i>Çipçihley Uçma Trohka "Lietuva Karaylarının Yırları"</i>
O	<i>Onarmach</i> (1939).
SKRP	Baskakow, N. A., Szapszał, S. M., & Zajączkowski, A. (1974). <i>Słownik Karaimsko-Rosyjsko-Polski</i>
Sz	Mardkowicz, A. (1938). <i>Szełomit</i>

KAYNAKÇA

- ALTINKAYNAK, E. (2006). *Tozlu Zaman Perdesinde Kırım Karayları*. Haarlem- Netherlands: Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi.
- AQTAY, G. (2021). *Eliyahu Ben Yosef Kılıcı'nın Mecuması (Kırım Karay ve Türk Edebiyatı Mecmuası) (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ARGUNŞAH, M. vd. (2011). *Karahanlıca Harezmece Kıpçakça Dersleri*. (ed. Hayati Develi). Ankara: Kesit Yayınları.
- AŞCI, U. D. (2012). *Mûsâ-nâme (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Çeviri-Dizin-Tıpkıbasım)*. Konya: Palet Yayınları.
- BASKAKOW, N. A. vd. (1974). *Słownik Karaimsko-Rosyjsko-Polski*. Moskwa: Ruskiy Yazık.
- ÇULHA, T. (2015). *Kırım Karaycasının Katık Mecuması (Metin-Sözlük-Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÇULHA, T. (2017). *Seyfü'l-Mülûk ile Bediü'l-Cemâl Hikâyesi (Kırım Karay Rivayeti)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÇULHA, T. (2019). *Karaycanın Karşılaştırmalı Grameri Fonetik-Morfoloji (Kırım Ağzı Esasında)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- DOĞAN, O. – K. KOÇ (2013). *Kazak Türkçesi Grameri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
Dostu Karaynın (ty). Trokach: Kola Młodzieży Karaimskiej.
- ECKMANN, J. (2009). *Çağatayca El Kitabı*. (çev. Günay Karaağaç). İstanbul: Kesit Yayınları.
- ERASLAN, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (2015). *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (ed.) (2012). *Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERGİN, M. (1977). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- ERGÖNENÇ AKBABA, D. (2012). “Nogay Türkçesi”. *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 623-678.
- FİRKOVIČIUS, M. (1993). *Karaimų Maldos*. Lietuva.
- GÜLSEVİN, S. (2016a). *Karay Türklerinin Dili (Troki diyalekti)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLSEVİN, S. (2016b). “Polonya’daki Türk Halklarından Karayların Dilinde ‘Yaklaşma Yardımcı Fiili’ Üzerine”. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 49: 279-285.
- GÜLTEK, V. (2014). *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- HACIEMİNOĞLU, N. (1997). *Harezm Türkçesi ve Grameri*. Ankara: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- HACIEMİNOĞLU, N. (2008). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KASAPOĞLU ÇENGEL, H. (2012). “Kırgız Türkçesi”. *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 481-542.
- KIVRAKDAL, İ. (2000). *Çıpçihley Uçma Trohka “Lietuva Karaylarının Yırları” (Giriş, İnceleme, Metinler, Sözlük)*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KORKMAZ, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KÖKTEKİN, K. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi*. Kayseri: Fenomen Yayınları.
- KRYLOV, J. (1938). *Iştırhan Maşallar*. (çev. J. Malecki). Lietuva: Panevėžys.
- MARDKOWICZ, A. (1932). *Łuwachtar*. Lutsk: Jagiellonska.
- MARDKOWICZ, A. (1938). *Szelomit (Yiri Ullu Siwerliknin)*. Lutsk.
- MARDKOWICZ, A. (ed.). (1931). *Karay Awazı I, II*. Lutsk: Jagiellonska.
- MARDKOWICZ, A. (ed.). (1932). *Karay Awazı III-V*. Lutsk: Jagiellonska.
- MARDKOWICZ, A. (ed.). (1933). *Karay Awazı VI*. Lutsk: Jagiellonska.
- MARDKOWICZ, A. (ed.). (1935). *Karay Awazı VIII*. Lutsk: Jagiellonska.
- MARDKOWICZ, A. (ed.). (1936). *Karay Awazı IX*. Lutsk: Jagiellonska.
- MARDKOWICZ, A. (ed.). (1937). *Karay Awazı XI*. Lutsk: Jagiellonska.
- MARDKOWICZ, A. (ed.). (1938). *Karay Awazı XII*. Lutsk: Jagiellonska.
- MUSAYEV, K.M. (1964). *Grammatika Karaimskogo Yazıka, Fonetika i Morfolojiya*. Moskwa: Akademiya Nauk.
- MUSAYEV, K. M. (1966). “Karaim Türkçesi”. (çev. Mevlüt Gültekin), *TÜBAR XI-2002 Bahar*: 197-230.
- Onarmach* (1939). Lietuva.
- ÖNER, M. (2012). “Tatar Türkçesi”. *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 679-748.
- ÖZKAN, A. vd. (ed.) (2013). *Türk Dili Dil ve Anlatım*. Konya: Palet Yayınları.
- ÖZTÜRK, A. (2015). *Karay Türkçesinin Tarihî ve Çağdaş Kıpçak Türkçesiyle Karşılaştırmalı Söz Varlığı – Fiil*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

- PEKACAR, Ç. (2011). *Kumuk Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- POLKANOV, Y. A. (1995). *Kırım Kayların Atalar Sozu*. Bahçisaray.
- ŞAHİN, H. (2015). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- TAMİR, F. (2012). "Kazak Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 429-480.
- TAVKUL, U. (2012). "Karaçay-Malkar Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 883-938.
- TEKİN, T. (2016). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- UYANIK, O. (2020). *Kumuk Masalları I*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- UYGUR, C. V. (2012). "Karakalpak Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 543-622.
- VURAL, H.- T. BÖLER (2015). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- YAZICI ERSOY, H. (2012). "Başkurt Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 749-810.
- YÜKSEL, Z. (2012). "Kırım Tatar Türkçesi". *Türk Lehçeleri Grameri*. (ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları: 811-882.
- (<https://sozluk.gov.tr>) (Son Erişim Tarihi: 25.05.2025)

EXTENDED ABSTRACT

Karaim Turkic differs from other dialects within its group in several respects. One of these differences is the descriptive-modal construction formed as *-ma bolal-*.

The aim of this article is to draw attention to the *-ma bolal-* descriptive-modal construction, which has been overlooked due to the inverted sentence structure in Karaim Turkic and is not included in grammar books, and to contribute to future studies.

The introduction to this study provides information about aspectual verbs, and a table shows the aspectual verbs used in historical dialects. Subsequently, the ability structures used in the Northwest Kipchak group of Turkic dialects are discussed with example sentences. The descriptive-modal construction in Karaim Turkic was then discussed.

The methodology used in this study is as follows: first, aspectual verbs in Karaim Turkic are presented. Descriptive-modal structures in historical dialects, including Karaim Turkish, and in the Northwest Turkic dialects group are briefly discussed. Then, the *-ma bolal-* descriptive ability structure in Karaim Turkic is discussed, and its morphemes and the reasons for its emergence are explained by providing sentences from Karai texts and their translations into Turkish. Examples were obtained from a total of 14 sources in this study. In preparing this study, it was intended to draw attention to the fact that the word found as a fixed expression in the form "bolal-" and the verb "bolal-" in the structure "-ma bolal-" have different uses; therefore, the verb "bolal-" is also discussed first.

The identified examples were divided into two main headings: positive and negative. Both headings are divided into five subheadings: "Regular Examples", "Compound Verbs with Regular Structure and Other Words Inserted Between the Words", "Compound Verbs with Inverted Structure", "Compound Verbs Formed from Noun + (Auxiliary) Verb + *-ma bolal-* Combinations", "Compound Verbs with Inverted Structure and Other Words Inserted Between the

Words". There is also a heading titled "Examples of Negation Formed with the Negative Particle,".

The study includes 48 sentences using the positive form of the -ma bolal structure. Of these, 28 are positive and 20 are negative. The sentences in which these structures appear most frequently are those where the elements forming the structure are used in an inverted form. Under this heading, there are 34 sentences in total: 26 positive and 15 negative.

The main reason this sufficiency structure has not been mentioned in studies on Karaim Turkic to date is likely due to its unique inverted sentence structure, a characteristic feature of Karaim Turkic. Besides the inverted sentence structure, the insertion of other words between compound words and verbs is another reason. Although this sufficiency structure is not given in Karai grammars, it becomes apparent when the meaning is examined..

The reason for the establishment of the word "bolal-" as a headword may be that the structure consisting of the -a gerund and the auxiliary verb root "al-" was forgotten over time, and "+al-" came to be considered as a verb-forming suffix from a noun. This issue, which is not mentioned in grammars related to Karaim Turkic, shows that the descriptive verb structure is not always formed with the main verb + gerund suffix + auxiliary verb root, but that both the gerund and the gerund suffix can be present in the descriptive verb structure.

The reason why the -ma bolal- structure, found in the Karaim language, is not found in other Turkic dialects is that the Karais are Jewish and have had closer contact with other nations that use inverted sentence structures compared to Turkish. Jewish religious texts and the fact that the nations they interacted with generally belong to the Indo-European language family led to their texts being constructed in an inverted style compared to Turkish. In Karaim Turkic, unlike other Turkic dialects, inverted structures are found not only in the predicate but also in compound verbs, phrases, reduplications. The reason why the -ma bolal- structure has gone unnoticed until now, despite the presence of the verb bolal- in dictionaries, is the inverted sentence structure in Karaim language. The fact that the examples where the -ma bolal- structure most frequently appears are in inverted structures supports this thesis.

The -ma bolal- structure is important because it shows us that morphological differences can always exist within a language, and that a known structure can be used in a different function and meaning over time. The identification and analysis of a new structure in a language like Karaim, which is endangered, is valuable first for the Karais and then for all modern Turkic dialects.